

OKURLARA

İlk gençlik deneylerini Yeni Çankırı ve Yeşil Iğaz gazetelerinde yayımlayan Ataol Behramoğlu, önce, bireysel özellikleri ağır basan şiirleriyle girdi edebiyat dünyamıza. Hemen ardından da toplumcu gerçekçi akıma bağlandı. Özellikle 70'li yıllarda dünyayı ve toplumsal sorunları algılamaya düzeyi ve birlikte şiiri de geliştirdi ve zenginleşti. Şiirlerinin yanı sıra, eleştiri yazıları, ve başarılı çevirileriyle de ilgiyle izlenen yazarlardan biri oldu Ataol Behramoğlu. Son günlerde biri son şiirleri diğeri ise şiir üzerine düz yazılarından oluşan iki kitapla geldi okurların karşısına Behramoğlu, yine ilgi ile okunmak üzere... Behramoğlu ile şiiri, şiirinin kaynakları ve yaşamı üzerine söyleştik. Son dönemin ilgi ile okunan yazarlarından biri de Cezmi Ersöz. Ersöz'ün son kitabını tanıtmaya çalışırken bir başka genç yazarı Esra Zeynep'i de ilk kitabı ile getirmeye çalıştık önünüze. Asım Bezirci ise ölümünden sonra da üretmeyi sürdürüyor adeta. Devasa çalışması "Türk Halk Şiiri" O'ndan bize gelen son armağan. Bu çalışmayı tanıtarak Asım Bezirci'yi bir kez daha sevgiyle anıyoruz. Yeni yılda da bol kitaplar..

TURHANGÜNAY

Resimleri ve kitabeleri ile 1165 çeşme ve sebilleri...

İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri

İstanbul'daki çeşme ve sebillerle ilişkin ilk kapsamlı araştırmayı İbrahim Hilmi Tanışık hazırlamış ve 1943 yılında yayımlamıştı. Bu kitabın çıkışından tam 50 yıl sonra bir başka İstanbul'lu, Affan Egemen, bu zorlu işe soyunmuş, altından başarıyla kalktığı hacimli bir kitap hazırlamış. Kitaptan, Egemen'in girişi yazısını sunuyoruz.

AFFAN EGEMEN

Uzun bir ayrılıktan sonra İstanbul'a geldiğimde doğup büyüdüğüm şehri tanımakta güçlük çektim. Ahşap evlerin sıralandığı sokakları ile sakin mahalleler yok olmuş, yerlerini biçimsiz kâgir yapılar bırakmıştı. Şahsiyetini kaybetmemiş bir semt bulmak ümidi ile yaptığım uzun gezintiler sırasında kaybolanın yalnız o ahşap evler olmadığını gördüm. Asıl yok olan; camileri, mektepleri, mezarlıkları, sebilleri, çeşmeleri, hamamları ve çardaklı kahveleri ile insana sükûnet ve rahatlık duygusu veren karakteristik İstanbul görünümü idi. Hele çeşmelerin hali yürekler acısı idi. Birçoğu yok olmuş, kalanların muslukları koparılmış, suları kesilmiş, tekneleri parçalanmış, kitabeleri sökülmüştü. Bunlardan bazıları ayakkabı tamircilerine dükkân, sey-yar fotoğrafçılara stüdyo, karpuzculara sergi, sinnetçilere, sinemalara ilân tahtası hizmeti görmekte idi. Sonraları siyasi partilere ve ideolojik örgütlere propaganda aracı olacaktı. Bu arada bir çeşme, etrafı duvarla kapatılarak mahalle muhtarlığına çalışma yeri durumuna girecekti. Bu bana, büsbütün kaybolmadan bu çeşmelerin halini tespit etmek, kısacası envanterlerini çıkarmak fikrini verdi.

İşe neresinden başlayacağımı bilemiyordum. Çeşmeleri ve sebilleri toplu olarak tanıttık İbrahim Hilmi Tanışık'ın 1943 yılında yayımlanan "İstanbul Çeşmeleri" ile İzzet Kumbaracılar'ın 1938 yılında yayımlanan "İstanbul Sebilleri"nden başka elimde bir kaynak yoktu. Bu kitaplar da eskimiş durumda olduklarına göre yazıldıkları tarihten bu yana birçok değişikliğin vukua gelmiş olması tabii idi. İbrahim Hilmi Tanışık'ın kaydettiği çeşmeleri birer birer aramaya başlayınca büyük bir güçlük karşılaştım. İstanbul Belediyesi'nin 1934 yılında yayımlanmış bir Şehir Rehberi olmasına rağmen çeşmelerin yerleri buldukları sokaklara göre değil, cami, mektep, tekke, karakol gibi yapılar

esas alınarak belirtilmişti. Bu yapıların bir kısmı yıkılmış, camilerin bazıları başka isimlerle anılır olmuştu. Sonra eski İstanbul'un halkı o kadar değişmişti ki bir mahallede eskiye bilen ve hatırlayan kimse bulmak çok güç olmuştu.

"İstanbul Çeşmeleri"nin bir noksanı da bence yalnız kitabeli çeşmelere yer vermiş olduğu halde kitabeleri tam kaydetmeyip genellikle tarih beyitlerini göstermekle yetinmesi idi. Sonra kitaptaki resimler yapı hakkında yeterli bir fikir vermekten uzaktı.

İşte ben bu noksan gördüğüm hususları tamamlayacak bir plan içerisinde işe koyuldum. Gerek çeşmelerin, gerekse sebillerin hangi sokak üzerinde bulduklarını tespit ederek bunları arayacaklara kolaylık sağlamak istedim. Sonra her çeşmenin, her sebillerin son durumlarını, mevcut olmayanlar veya benim bulamadıklarım hariç, yeni resimler ile canlandırmaya çalıştım.

Kitabelere gelince, itiraf edeyim ki bu hususta Prof. Naci Yüngül'ün "Taksim Suyu Tesisleri" isimli kitabından başka güvenilir yardımcı bir kaynak bulamadım. O da sınırlı sayıda çeşmeyi kapsamakta idi. Son zamanlardaki bazı yayınlar, "İstanbul Ansiklopedisi"nin ilk fasikülleri hariç, hepsi "İstanbul Çeşmeleri"ndeki bilgiyi tekrarlamaları sebebiyle konuya bir yenilik getirmiş değillerdi. Bu işi kendi gayretimle tamamlamak zorunda idim. Bunun için fotoğraftan faydalanmayı düşündüm ve gerektiğinde teleobjektif de kullanmak suretiyle kitabelerin resimlerini çektim ve okunabilenleri deşifre etmeye çalıştım. Bu yöntem bazı kitaplara yanlış geçirilen kitabeleri de düzeltmek fırsatını bana verdi. Bu fotoğraflar dışında kitabelerin eski harflerle yazılışını göstermekte bir fayda görmediğimden yalnız merak edenlere eski yazıya transkripsiyonunu kolaylaştıracak, kelimelerin ne anlama geldiklerini öğrenmek isteyenlere sözlüklerde arayıp bulma imkânı verecek bir imlâ şeklini kullanmayı tercih ettim. Bu kitabeler konusunda ısrarlı oluşumun sebebi bundan sonra bunları okuyup anlayabilecek kimse-

Affan Egemen

lerin kalmayacağı endişesidir.

Bazı hususlarda İbrahim Hilmi Tanışık'ın "İstanbul Çeşmeleri"ndeki tertibinden uzaklaşmakta fayda buldum. Şöyle ki :Adı geçen kitapta şehir, İstanbul, Galata ve Üsküdar yakası olmak üzere üçe ayrılmakta ve her bölgedeki çeşmeler yapılış tarihlerine nazaran kronolojik bir sıra takip etmektedir. Ben hepsini bir arada ele alarak alfabetik sırayı takip etmeyi tercih ettim. Sonra çeşmeyi yaptıranların adları başındaki Hacı, Hoca, Kethüda, Sadrazam vs. gibi kelimelerin aynı şahıs için değişik olarak kullanılışı bazı eserlerin başkalarına aitmiş zannı uyandırdığını gözönünde tutarak bu unvanları metin içine aldım ve bir kimsenin yaptırdığı birden fazla çeşmeyi de bir arada tanıtmak yolunu seçtim. ("İstanbul Çeşmeleri"nde bazı çeşmeler, meselâ Çorlulu Ali Paşa, Sadrazam Ali Paşa gibi değişik adlarla tanıtılmıştır.)

Yıllarca süren bir çalışma sonunda bu kitap ortaya çıktı. Bazı noksanlarımın ve yanlışlarımın bulunması tabiidir. Her şeyden önce şunu belirteyim ki mesleğim itibarıyla ne mimarım, ne de sanat tarihçisi. Bir İstanbullu olarak benim yapmak istediğim, büsbütün kaybolmadan bu sanat eserlerinin bir rölevesini çıkarmak ve benden sonra bu konuya eğilecekler ışık tutmaktan ibarettir. Noksanlarımı kendim tamamlamakta ve yanlışlarımı kendim düzeltmekte ısrar edecek olsa idim, yaşımın 80'e çok yaklaştığı düşünülürse korkarım topladığım notları birleştirmeye kalan ömrüm yetmeyecekti. Onun için başka kimseler tarafından yanlışlarımın düzeltilmesi, eksiklerimin tamamlanması, beni sadece sevindirecektir. ■

Not: Bu kitabın yayımı, hazırlanış tarihinden ancak dokuz yıl sonra mümkün olabilmıştır. Bu nedenle geçen süre içinde söz konusu eserlerde bazı değişikliklerin olması normaldir.

İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri (Resimleri ve Kitabeleri ile 1165 Çeşme ve Sebilleri) / Affan Egemen / Arıtan Yayınevi / 860 s.

